

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертацію Розмирської Юлії Анатоліївни «Комунікативно-мовленнєві стилі міжособової взаємодії студентів», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи

Функціонування і розвиток суспільства в сучасних умовах забезпечується обміном ментальних репрезентацій про світ, що конструюються в ситуаціях спілкування, в контексті міжособової взаємодії та ефективної комунікації. При цьому мова і мовлення є одними із основних категорій, що визначають ефективність соціалізації особистості, її комунікативну активність та глибину інтерперсональних стосунків. Це, в свою чергу, сприяє розвитку толерантності й діалогічної взаємодії між людьми. Тому визначення ментальних конструкцій відповідно до психологічних особливостей представників соціальних груп і особливостей ситуацій є результатом соціальних взаємодій, що реалізуються через комунікативно-мовленнєві стилі.

Актуальність представленого дослідження посилюється також з огляду на те, що для успішного здійснення своєї діяльності майбутній фахівець повинен володіти не тільки професійними знаннями, але й індивідуальним комунікативним стилем, творчим підходом до справи та навичками ефективної комунікації.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Визначення об'єкта, предмета та мети дослідження свідчить про належний рівень наукової культури дисертантки. Завдання дослідження складні, інтегральні й адекватні проблематиці, що вивчається. Вибір застосованих методів дослідження в основному забезпечує досягнення мети і реалізацію поставлених завдань.

У дисертації представлено теоретико-методологічне обґрунтування та емпіричний аналіз комунікативно-мовленнєвих стилів студентів, що здійснюються на засадах дискурсивної парадигми. Теоретико-методологічна

основа наукової роботи представлена класичними розробками та новітніми дослідженнями обраного напрямку як українських, так і зарубіжних вчених, що свідчить про врахування дисертанткою здобутого досвіду наукового пошуку в царині досліджуваної проблеми та актуальних тенденцій розвитку психології.

У теоретичній частині роботи здійснено аналіз наукових напрацювань учених в психологічній науці на предмет стильової організації особистості, зокрема стилю особистості, стилю пізнання, стилю діяльності та стилю життя, а також комунікативно-мовленнєвої категорії, комунікативно-мовленнєвих вмінь, комунікативно-мовленнєвої компетентності, комунікативно-мовленнєвих стратегій, комунікативно-мовленнєвої компетенції, комунікативно-мовленнєвої поведінки, когнітивних стилів та стилів спілкування.

У новому ракурсі розглянуто наукові концепції стосовно трактування мовленнєвої діяльності, комунікативних та мовленнєвих здібностей, комунікативних стилів, комунікативної поведінки, що знаходить своє втілення в концептуальній матриці категорії «комунікативно-мовленнєвий стиль» у психології. Вагомим є те, що дослідниця не тільки проаналізувала рівень наукового доробку предмета власного дослідження, але й зуміла виокремити основні категоріальні одиниці комунікативно-мовленнєвого стилю та обґрунтувати саме поняття «комунікативно-мовленнєвий стиль», означити його авторське розуміння.

У роботі операціоналізовано поняття комунікативно-мовленнєвий стиль як системну характеристику особистості, що зумовлює її комунікативно-мовленнєву поведінку, і визначає провідний спосіб вирішення нею комунікативних задач, а також характер взаємодії з оточуючим світом за допомогою мовлення. Це нове поняття, яке вміщує в собі як набір індивідуально-своєрідних психологічних способів координування власної комунікативної поведінки, так і внутрішні особистісні властивості конструювання значень за допомогою мови. Авторка зробила спробу визначити природу комунікативно-мовленнєвих стилів у чотирьох вимірах

стильової організації особистості загалом: стиль як характеристика особистості (стилі міжособової взаємодії), стиль як характеристика пізнання (когнітивні стилі), стиль як характеристика діяльності (мовленнєва діяльність і комунікативна компетентність), стиль як характеристика життя (комунікативні стилі).

Представлено концептуальну модель комунікативно-мовленнєвих стилів у стильовій організації особистості студента, яка передбачає, що досліджувані стилі детермінуються темпераментом, моторними та перцептивними стилями, стилями операцій і дій; безпосередньо пов'язані із когнітивними стилями; функціонують на рівні та в єдності з такими компонентами як: емоційні, мотиваційні, атрибутивні, захисні стилі, стилі подолання, поведінки і діяльності. Визначені функції комунікативно-мовленнєвих стилів, до яких належать: планування, взаємодії, контролю, адаптивна, інструментальна та регулююча функція. Розглянуто також соціально-психологічні особливості юнацького віку, що виражаються в міжособовій взаємодії та навчанні студентів.

Емпіричне дослідження проводилось з метою виявлення особливостей комунікативно-мовленнєвих стилів студентів та для того, щоб емпірично верифікувати концептуальну модель комунікативно-мовленнєвих стилів у стильовій організації та міжособовій взаємодії студентів.

У дисертації обґрунтовано обсяг вибірки, описано зміст і специфіку використання методів та процедур, що гармонійно поєднують номотетичний та ідіографічний підходи, використання математико-статистичних методів обробки та аналізу даних, узгодженість та вірогідність отриманих результатів. Необхідно зазначити структурність та поетапність організації емпіричного дослідження. Зокрема інформативними й вагомими для реалізації завдань дослідження стали вдало підібрані автором взаємодоповнюючі методи, поєднання кількісного та якісного аналізу емпіричних даних. Особливої уваги заслуговують якісні методи дослідження, на кшталт авторського інтерв'ю, психолінгвістичного зрізу, вивчення продуктів діяльності тощо, що не тільки

збагатили роботу змістовним інформативним пластом у дослідженні, але й репрезентували уміння автора працювати з ними.

Цікавою, на наш погляд, є екстраполяція дослідницею розробленого Л. В. Засекіною підходу, що встановлює особливості соціального конструкціонізму за допомогою зіставного аналізу останнього з когнітивним конструктивізмом. Врахування цих методологічних принципів уможливило авторці зібрати досить багатий емпіричний матеріал.

Визначені профілі міжособової взаємодії студентів, факторна структура комунікативно-мовленнєвих стилів, психолінгвістичні маркери яких дозволили здійснити теоретико-емпіричне моделювання, що продемонструвало змістове наповнення кожного комунікативно-мовленнєвого стилю. Доцільним у роботі є визначені потенційні зони розвитку комунікативно-мовленнєвих стилів, на що можуть бути спрямовані подальші дослідження авторки.

Всі емпіричні результати компактно та естетично подані в таблицях, рисунках, додатках. Тому теоретичні та емпіричні результати роботи, їх інтерпретація склали вагомe підґрунтя для концептуалізації моделі комунікативно-мовленнєвих стилів у стильовій організації та міжособовій взаємодії студентів та її верифікації.

Загалом дослідження відзначається чіткою логікою та науковим стилем викладу матеріалу, високим рівнем як теоретико-методологічних, так й експериментально-інтерпретаційних напрацювань. Авторка реалізувала мету роботи. Наукова новизна дослідження не викликає сумнівів. Матеріал викладено чітко й лаконічно, висновки цілком аргументовані, визначають реалізацію поставлених завдань та підтверджені результатами емпіричного дослідження.

Осмисленість та науковість постановки і вирішення завдань, новизна здобутих результатів дають підстави вважати проведене дослідження завершеною, самостійною працею, виконаною на належному науковому рівні. Результати дисертаційної роботи повною мірою опубліковано у фахових наукових виданнях, здійснено апробацію на наукових конференціях.

Зміст автореферату дисертації Ю. А. Розмирської відображає основні положення рукопису роботи.

Даючи високу оцінку дисертаційному дослідженню Ю. А. Розмирської, висловимо окремі зауваження й побажання:

1. У роботі подається та обґрунтовується концептуальна модель комунікативно-мовленнєвих стилів у стильовій організації та міжособовій взаємодії студентів, що емпірично підтверджується, однак в емпіричному дослідженні не висвітлені виміри особистісно-контекстуального та афективно-інструментального стилів.

2. Дисертантка порівнює крос-культурні дослідження Ш.Сузукі (вибірка досліджуваних з Японії становила 239, а з США – 90 осіб) з власними дослідженнями українських студентів, що представляли тільки (або здебільшого) західний регіон України (вибірка яких становила 167 осіб). Вважаємо недоцільним порівнювати ці результати, оскільки це не було метою дослідження та відсутні статистичні показники відмінностей цих вибірок.

3. У концептуальній моделі комунікативно-мовленнєвих стилів у стильовій організації та міжособовій взаємодії студентів подається назва одного із стилів «складний – стислий», однак в емпіричній частині скрізь описується назва цього ж стилю як «стислий – розгорнутий», що більше заплутує смислове значення виокремлених стилів.

4. У концептуальній моделі комунікативно-мовленнєвих стилів у стильовій організації та міжособовій взаємодії студентів подається назва одного із стилів «особистісно – контекстуальний», однак в емпіричній частині вже цей стиль згадується як «особовий – контекстуальний», що розмиває чіткість виділених видів (с.67, с.93).

5. В тексті дисертаційної роботи зустрічаються технічні помилки, зокрема повтори на с. 57 і с. 96; у розділі 3 немає посилань на таблиці 3.1. – 3.23 (при чому в розділі 1 і розділі 2 такі посилання існують).

Однак, зазначені недоліки та побажання загалом не применшують вагомості рецензованого дослідження Ю. А. Розмирської. Висока якість оформлення поданої до захисту роботи зумовлена широтою проаналізованих концепцій,

концептуалізацією нового поняття, реалізацією дискурсивного підходу, переконливою інтерпретацією результатів емпіричного дослідження. На основі аналізу дисертації, автореферату та публікацій можна зробити висновок про те, що виконана робота є самостійним, завершеним дослідженням, яке характеризується науковою новизною, має теоретичне й практичне значення.

Отже, представлена до захисту дисертаційна робота «Комунікативно-мовленнєві стилі міжособової взаємодії студентів» відповідає вимогам пунктів 9, 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка – Юлія Анатоліївна Розмирська – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Івано-Франківського національного технічного
університету нафти і газу



В. Ю. Кравченко

Підписи) <i>В. Ю. Кравченко</i>
Свідомою Членний секретар ІФНТУНГ <i>В. Шукла</i>
« 02 » 04. 2018 р.

05 04 036215/10 2018